

2025-04-23

RS/67/2025

Regionstyrelsens svar på revisionsberättelse 2024

Region Jämtland Härjedalens revisorer har lämnat in revisionsberättelse och redogörelse för regionstyrelsen år 2024 till regionfullmäktige. Revisorerna tar i revisionsberättelsen ställning i ansvarsfrågan. Sammantaget avstyrker revisorerna att regionfullmäktige beviljar ansvarsfrihet för regionstyrelsen för 2024.

Revisorerna anser att regionstyrelsen inte har vidtagit tillräckligt kraftfulla åtgärder för att nå de finansiella målen. De anser att regionstyrelsen har brustit i sin uppsiktsplikt gentemot hälso- och sjukvårdsnämnden. Vidare anser revisorerna att regionstyrelsen har brustit i beredningen av Regionplan 2025–2027 med en underbalanserad budget. Samt att regionstyrelsen inte berett ärendet till fullmäktige hösten 2024 om hälso- och sjukvårdsnämndens underskott utan beloppsgräns på ett korrekt sätt.

Revisorernas sammantagna bedömning är att:

- Regionstyrelsen har delvis bedrivit verksamheten på ett ändamålsenligt sätt, men inte på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt.
- Regionstyrelsen har inte fattat beslut om åtgärder i tillräcklig omfattning för att uppnå en ekonomi i balans.
- Den interna kontrollen delvis har varit tillräcklig, men fördjupade granskningar har visat på vissa brister. Arbetet med regionstyrelsens internkontrollplan har inte helt skett i enlighet med tillämpningsanvisningarna.
- Åtgärderna utifrån uppsiktsplikten för hälso- och sjukvårdsnämnden inte har varit tillräckliga. Utifrån den information styrelsen fått under året avseende nämndens ekonomi borde styrelsen ha agerat mer kraftfullt.

Utifrån att regionens revisorer föreslår att regionstyrelsen inte ska beviljas ansvarsfrihet ska regionstyrelsen och de ledamöter och ersättare som tjänstgjort men avgått under 2024 ges möjlighet enligt 5:e kap 32 § Kommunallagen att inkomma med förklaring.

Regionfullmäktiges presidium har vid sitt möte den 15 april 2025 beslutat att förklaringar ska ha inkommit till fullmäktiges presidium senast den 23 april, klockan 17.00.

Regionstyrelsen förklaring

Regionstyrelsen har tagit del av revisorernas synpunkter. Regionstyrelsen delar revisorernas bedömning om att regionstyrelsen under 2024 haft många utmaningar och att det utifrån Region Jämtland Härjedalens svåra ekonomiska läge krävs ett omfattande arbete med åtgärder för att nå en ekonomi i balans. Regionstyrelsen ser positiv på att revisorerna noterat att styrelsen arbetat med flera viktiga uppdrag under året och nått vissa framsteg.

Inledningsvis vill regionstyrelsen markera att omvärldsfaktorer fortsatt haft stor betydelse för Region Jämtland Härjedalens ekonomi och verksamhet även under 2024 vilket är viktigt att beakta när året summeras.

De geopolitiska spänningarna ökar och fler konflikter riskerar att uppstå vilket har påverkat framför allt försörjningen av varor och material där det periodvis har varit mycket besvärligt. Arbetet med uppbyggnad av civilt försvar, en robust hälso- och sjukvård och bättre beredskap för störningar i globala leveranskedjor är exempel på pågående arbeten.

Region Jämtland Härjedalens ekonomiska utmaningar delas med övriga regioner i Sverige. I SKR:s ekonomirapport från oktober 2024 noteras att 2024 är det svagaste året för kommun- och regionsektorn hittills under 2000-talet. Pensionskostnaderna ökade för regionerna med 25 miljarder under 2023 och de statsbidrag som regionerna fick för att hantera pandemin och komma i kapp med eftersatt vård minskade med 24 miljarder mellan 2021 och 2023. Detta utgångsläge gav regionerna besvärliga förutsättningar inför 2024 där resultatet för samtliga regioner beräknas försämrats till -16 miljarder kronor 2024. Enligt SKR väntas starkare resultat 2025 men utmaningarna för regionerna fortsätter. (Ekonomirapporten oktober 2024, SKR)

Vidare visar rapporter om långsiktiga planeringsförutsättningar att omfattande investeringar krävs för att utveckla arbetsmiljö, vårdkvalitet och länet i stort.

Styrning och uppföljning

Regionstyrelsen delar revisorernas bedömning om att det behövs en fortsatt utveckling av Region Jämtland Härjedalens styrning, uppföljning och kontroll. Pågående aktiviteter för att utveckla arbetssätt inom dessa områden behöver fortsätta.

Regionplan och budget beskriver planperiodens politiska viljeinriktning för respektive målområde, med fokus på vad som ska prioriteras och utvecklas. De långsiktiga nyckeltalen inom respektive målområde ska inte ses som mätbara mål. De ska följas över tid och ge en indikation om verksamhetens riktning i förhållande till den politiska viljeinriktningen. Med hänseende till den politiska viljeinriktningen och de långsiktiga nyckeltalen formuleras uppdrag som ska genomföras i regionstyrelse och nämnder. Utifrån verksamhet och aktuella utvecklingsarbeten kan nämnderna och styrelsen välja att lägga till kortsiktiga nyckeltal för att ge tydlig styrning med utgångspunkt i den politiska viljeinriktningen och dessa följs upp årligen.

Det dokument som beskriver styrmodellen (RS/342/2022) beskriver den övergripande ramen för styrmodellen. För att ytterligare effektivisera styrningen av verksamheten pågår arbeten med att tydliggöra arbetssätt för exempelvis dokumentstyrning, internkontroll och riskhantering. En särskild arbetsgrupp finns också tillsatt för att arbeta med utveckling av arbetsformer kopplat till planering, budget och uppföljning. Vidare har modellen för verksamhetens arbete med planeringsförutsättningar setts över under 2024. För att styra bättre på uppdrag och nyckeltal behöver pågående utvecklingsarbeten i administrativa verktyg också fortsätta.

Intern kontroll

Regionstyrelsen ser positivt på att revisorerna ser de förbättringar som gjorts i det systematiska arbetet med intern kontroll.

Under 2024 följde regionstyrelsen upp den interna kontrollen vid ett tillfälle. Det avviker därmed från beslutad riktlinje som anger att det ska göras två gånger. En översyn av riktlinjerna är planerad att genomföras. Utifrån behovet om ambitionsminskningar kommer

det att ses över om det är nödvändigt att följa den interna kontrollen två gånger per år eller om det räcker med en gång.

Att regionstyrelsen har beslutat att minska frekvensen av rapporteringar i samband med sammanträdena (RS/595/2023) är också en del i det nödvändiga arbetet att effektivisera arbetssätt och genomföra ambitionsminskningar. Den nya ordningen för rapportering kommer att utvärderas under 2025 för att säkerställa att den rapportering styrelsen får är nödvändig kopplad till prioriteringar och övergripande mål.

Ekonomiskt resultat

En ekonomi i balans behövs för att kunna säkerställa attraktiva arbetsplatser och möjlighet till medarbetardriven utveckling och innovation, men också för att det ska vara möjligt att investera i enlighet med verksamhetens behov. Regionstyrelsen instämmer i revisorernas bedömning om att det behövs ytterligare åtgärder för att nå en budget i balans. Region Jämtland Härjedalens strategi är ett långsiktigt förhållningssätt. Att lägga en budget i balans och i verksamheten tillfälligt genomföra stora nedskärningar, för att sedan växla upp igen, skulle innebära stora negativa konsekvenser för verksamheten men även för invånarna i regionen. Förutom stora minskningar i utbud, som är förenat med risker på kort sikt, kan en tillfällig neddragning även leda till mer långtgående konsekvenser, exempelvis inom kompetensförsörjningen där det redan idag finns stora utmaningar.

Det pågående arbetet med verksamhetsförbättringar och förändrade arbetssätt måste fortsätta och intensifieras under de kommande åren för att nå positiva resultat som kan återställa balanskravsunderskottet. Detta ställer samtidigt höga krav på verksamheten att hålla sin tilldelade budget och inte dra på sig nya kostnader.

Den största delen av budgetavvikelsen inom Regionstyrelsens budgetram 2024 avser regiongemensamma kostnader kopplat till de kraftigt ökade pensionskostnaderna, trots att detta beaktats i budgetarbetet. Men då pensionskostnaderna påverkas kraftigt av inflationen, så kan inte det beaktas mer än utifrån prognoser i budgetarbetet. Den exceptionellt höga inflationen beräknas ha medfört ökade pensionskostnader år 2023 på 164 miljoner kronor och för 2024 med 456,7 miljoner kronor, kostnader som inte har gått att förutse.

Region Jämtland Härjedalens samtliga verksamheten har under året arbetat målmedvetet med besparingar och verksamhetsutveckling som har genererat vissa resultat. Till exempel har vårddköerna och kostnaden för hyrpersonal minskat jämfört med föregående år. Många verksamheter återger också en positiv bild av arbetsmiljö. Å andra sidan har fler personer anställts vilket kommer att gynna organisationen på sikt men det innebär att de stora ekonomiska resultaten dröjer.

En del i det arbetet med att långsiktigt sänka kostnaderna har varit att gemensamt identifiera de fokusområden och milstolpar som behövs för att säkra organisationens förmåga att leverera välfärd av hög kvalitet till år 2030. Ett genomgående tema för arbetet är att utveckla verksamheten och hitta nya sätt att bedriva den på. Inom vissa områden ligger Region Jämtland Härjedalen långt fram. Avgörande för Region Jämtland Härjedalens utveckling är också att vara en attraktiv arbetsgivare genom att erbjuda en hälsofrämjande arbetsmiljö, tillvarata medarbetarnas kompetens och samtidigt förbättra förutsättningarna för att medarbetarna stannar i organisationen.

För att koncentrera och accelerera utvecklingskraften inom Region Jämtland Härjedalen bildades under 2024 en ny organisatorisk enhet inom Regionstaben, Utvecklings- och

digitaliseringsavdelningen. Där samlas resurser inom bland annat forskning, innovation, utveckling, teknik, digitalisering, utbildning, IT, eHälsa, analys och statistik.

För att skapa en effektiv och verksamhetsanpassad administration som stödjer utveckling i linje med politiska uppdrag och verksamhetens behov har också en större översyn av administrativa kostnader genomförts under hösten 2024 och våren 2025 (RS/712/2024). Rapporten visar att det finns betydande möjligheter att effektivisera regionens samlande organisation. Arbetet går nu vidare i en analysfas av möjliga åtgärder. Detta är ett arbete som aldrig tidigare genomförts i samma omfattning i Region Jämtland Härjedalen. Under 2024 påbörjades också ett större arbete med att se över regionens inköpsprocess.

I juni 2024 (RS/129/2023) beslutade regionfullmäktige att ge regionstyrelsen och nämnderna i uppdrag att upprätta åtgärdsplaner och arbeta enligt Långsiktig plan för en ekonomi i balans. Planerna återredovisades till fullmäktige i november 2024. Regionstyrelsens åtgärdsplan består av långsiktiga och strukturella förändringar, vilka några beskrivits ovan, utöver kortsiktiga insatser.

Beredning av Regionplan och budget 2025–2027

Revisorerna anser att beredningen av regionplan 2025 strider mot kommunallagens krav på budget i balans.

2023 åberopade Region Jämtland Härjedalen synnerliga skäl för att lägga en negativ budget 2024 på minus 300 miljoner kronor. Även för 2025 har en negativ budget med minus 230 miljoner kronor beslutats där synnerliga skäl har åberopats, vilket innebär att även återställandet av resultatet för 2024 och 2025 måste göras på längre tid än tre år. Anledningen till att synnerliga skäl åberopas var de snabba förändringarna i omvärlden som fått inflationen att stiga och resulterat i att regionens pensionskostnader ökade kraftigt under 2023 och 2024. Som även beskrivits ovan skulle det med att lägga en budget i balans och i verksamheten tillfälligt genomföra stora nedskärningar, för att sedan växla upp igen, innebära stora negativa konsekvenser för verksamheten men även för invånarna i regionen.

Grunden till åberopandet av synnerliga skäl återfinns i regeringens proposition 23/04:105. I propositionen anges att ”faktorer som till exempel en negativ befolkningsutveckling, hög arbetslöshet, förändringar av skatteintäkter, statsbidrags- och utjämningsystemet eller andra faktorer som det bör finnas beredskap för, utgör enligt regeringens mening inte skäl för att inte reglera ett negativt resultat”. I propositionen fastslås dock ”att en kommun eller landsting inte behöver reglera ett negativt resultat när det har uppstått orealiserade förluster på värdepapper som innehas med ett långsiktigt syfte. Det kan exempelvis handla om värdepapper som innehas för pensionsändamål. Det är enligt regeringens uppfattning inte rimligt att kortsiktiga nedgångar i marknadsvärdena på värdepapper som kommunen eller landstinget enligt sin placeringspolicy har ett långsiktigt syfte med skall påverka förutsättningarna att uppnå balanskravet. Effekten skulle i så fall kunna bli mer eller mindre ogenomtänkta verksamhetsneddragningar. Regeringen anser således att kortsiktiga nedgångar inte skall behöva medföra sådana åtgärder.”

De negativa underskotten för åren 2023 och 2024 är inte unika för vår region och heller inte dess utmaningar, då totala underskottet för samtliga regioner i Sverige landade på minus 12 miljarder 2023 och preliminärt minus 10 miljarder för 2024 där verksamhetens resultat var negativt i 16 av landets 21 regioner.

Motivering till att återställa på längre tid:

- Återställa på längre tid för att inte göra ogenomtänkta verksamhetsneddragningar.

- De ekonomiska förutsättningarna är unikt svaga åren 2023 och 2024 kopplat till inflationen och dess påverkan på pensionskostnaderna.
- De ekonomiska förutsättningarna förväntas förbättras något från 2025 för att sen förbättras ytterligare därefter vilket skapar förutsättningar att återställa på lite längre tid.
- En förväntat negativ real skatteunderlagstillväxt försämrar ytterligare förutsättningarna för att återställa senast 2026. Skatter och generella bidrag har inte ökat i motsvarande takt som inflation och löneökningar, vilket gjort det svårt att möta kostnadsökningarna.
- Fullmäktige har i Riktlinje för god ekonomisk hushållning, tagit beslut om att långsiktigt stärka soliditeten i Region Jämtland Härjedalen med målet att uppnå positiv soliditet.

Regionfullmäktige i Region Jämtland Härjedalen beslutade att åberopa synnerliga skäl att lägga en negativ budget 2024 och att återställa balanskravet på mer än tre år. Men det krävs ett fortsatt arbete för att vända den ekonomiska utvecklingen. En i övrigt hög nettokostnadsutveckling innebär att det, trots att pensionskostnaderna bedöms minska, kommer att krävas omfattande åtgärder för att nå en ekonomi i balans 2030 och över tid stärka den finansiella ställningen.

Att återställa balanskravsunderskottet på längre sikt än tre år, i detta ekonomiskt utmanande läge, förväntas ge bäst förutsättningar att uppnå god ekonomisk hushållning på sikt. De negativa konsekvenserna av tillfälligt stora neddragningar i verksamheten bedöms alltså bli större än de kortsiktiga ekonomiska vinsterna vilket kan innebära att vi inte kan uppfylla hälso- och sjukvårdslagen. Region Jämtland Härjedalen strategi är i stället att ha ett långsiktigt förhållningssätt till god ekonomisk hushållning, där ett kontinuerligt arbete mot uppsatta mål ska ge långsiktigt hållbara effekter för både verksamhet och ekonomi innan 2030.

Uppsiktsplikt och hantering av hälso- och sjukvårdsnämndens underskott

Med anledning av de ekonomiska underskotten inom hälso- och sjukvårdsnämnden och kollektivtrafiknämnden beslutade regionstyrelsen under 2024 (RS/106/2024) att särskilt bevaka de två nämnderna. Från maj 2024 och framåt har Hälso- och sjukvårdsnämndens och Kollektivtrafiknämndens presidier bjudits in till regionstyrelsens sammanträden för en fördjupad dialog om respektive nämnds verksamhet.

Hälso- och sjukvårdsnämnden har vid dessa redovisningar samt i samband med ordinarie ekonomiska uppföljningar redogjort för det ansträngda ekonomiska läget.

De beslut som togs i fullmäktige oktober 2024, § 112 (RS/108/2024) om att tillåta hälso-och sjukvårdsnämnden och regionstyrelsen att gå med underskott grundade sig i det sammantagna ekonomiska läget och arbetet med åtgärder. Utifrån de förutsättningar som beskrivits ovan gjorde regionstyrelsen bedömningen att det under innevarande år inte varit realistiskt att vidta de åtgärder som hade behövts för att nämnden skulle ha kommit till rätta med sin ekonomi. De negativa konsekvenserna av tillfälligt stora neddragningar i verksamheten som skulle ha krävts för att klara budget 2024, hade blivit större än de kortsiktiga ekonomiska vinsterna. Framför allt skulle det ha riskerat medborgarnas rätt till vård. Eftersom regionens underskott var så kraftiga totalt sett, fanns heller inga medel att tillskjuta eller omfördela mellan styrelsen och nämnderna. Det var heller inte aktuellt att sätta en beloppsgräns för underskottet då det ekonomiska läget varit så osäkert.

Summering

Sammantaget har regionstyrelsen för 2024 gjort en prioritering som innebär att en långsiktig ekonomisk strategi prioriteras framför kortsiktiga åtgärder bland annat för att uppfylla hälso- och sjukvårdslagen. Den främsta inriktningen är att inte minska på vården och försämra tillgängligheten, utan effektivisera genom att se över befintliga strukturer, genomdriva verksamhetsförändringar, bättre samordning och ökad digitalisering. Ett kontinuerligt arbete mot uppsatta mål ska ge långsiktigt hållbara effekter för både verksamhet och ekonomi.

REGIONSTYRELSEN

Bengt Bergqvist (S)

Regionstyrelsens ordförande